

Л. М. ХОЙНАЦЬКА (Київ)

**МІЖНАРОДНА НАУКОВА
КОНФЕРЕНЦІЯ “22 ЧЕРВНЯ 1941 РОКУ:
ВІД ПОРАЗОК ДО ПЕРЕМОГИ”,
ПРИСВЯЧЕНА 60-РІЧЧЮ ПОЧАТКУ
ВЕЛИКОЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ ВІЙНИ**

19 червня 2001 р. відбулася Міжнародна наукова конференція “22 червня 1941 року: від поразок до Перемоги”, організована і проведена Інститутом історії України НАН України спільно з Київським інститутом туризму, економіки і права.

В її роботі взяли участь провідні вчені Російської Федерації, Білорусі, Польщі, Китаю, Канади, співробітники наукових установ та викладачі вищих навчальних закладів України.

З привітанням до учасників Міжнародної наукової конференції звернувся директор Інституту історії України НАН України, академік НАН України *В. А. Смолій*. Вітальні слова до вчених виголосив також ректор Київського інституту туризму, економіки і права, проф. *В. К. Федорченко*. Вони відзначили, що за останній час деякі важливі положення історичної науки з питань Другої світової та Великої Вітчизняної воєн зазнали значних змін. Поряд з усуненням напластунів тоталітарного минулого робляться спроби ревізувати головне — піддати сумніву те, що Радянський Союз і його народи внесли вирішальний вклад у Перемогу над фашистською Німеччиною. Саме цю істину мають стверджувати і пропагувати ті, хто пам’ятає про колосальні втрати нашого народу в боротьбі проти фашистської навали, хто зберіг честь і совість — історики, науковці, викладачі, музейні працівники, письменники.

З ґрунтовною науковою доповіддю “Україна — центральний театр воєнних дій Великої Вітчизняної війни” виступив головний науковий співробітник Інституту історії України НАН України, д-р іст. наук, лауреат Державної премії України, заслужений діяч науки і техніки України, проф. *М. В. Коваль*. Доповідач наголосив, що від українського економічного, сировинного потенціалу, людських ресурсів залежала доля воюючих сторін. Саме це зумовило вкрай безкомпромісний, гранично запеклий ха-

раakter бойових дій на території республіки. Через те Україна неймовірно й потерпіла, розплачуючись і за гітлерівську агресію, і за згубні прорахунки сталінського керівництва. М. В. Коваль дав високу оцінку ратному і трудовому внеску українського народу в розгром третього рейху.

Питанням початку Другої світової війни та німецької агресії проти СРСР, передвоєнної зовнішньої політики Радянського Союзу, найновітніших дискусій з цих проблем у сучасній історіографії було присвячено доповіді зав. відділу історії України періоду Другої світової війни Інституту історії України НАН України, д-ра іст. наук *О. Є. Лисенка*, провідних наукових співробітників Інституту російської історії РАН, д-ра іст. наук *О. С. Сенявського* та д-ра іст. наук *О. В. Невежина*.

О. Є. Лисенко сконцентрував увагу присутніх на тому, що будь-яка війна, а особливо Друга світова, є надзвичайно складним, багатоплановим, суперечливим явищем. Гносеологічно виправданим є дослідження воєнної доби як цілісного процесу, так і окремих її складових: військових, політичних, дипломатичних, ідеологічних, соціально-економічних та морально-психологічних.

Про союзницькі відносини “СРСР — Захід” йшлося у виступі проректора з міжнародних зв'язків Київського інституту туризму, економіки і права, канд. іст. наук, доц. *В. В. Волинця*.

Цікавими, насиченими маловідомими фактами й ґрунтовними висновками були доповіді д-ра геогр. наук, проф. Інституту географії АН Китаю *Цзяна Лі* на тему “Вплив подій Великої Вітчизняної війни на Китай”, зав. кафедрою Мінського державного лінгвістичного університету, канд. іст. наук *С. Є. Новикова*, який висвітлив нові методологічні підходи у вітчизняній та зарубіжній історіографії про окупаційний режим у Білорусії, д-ра історії Ягеллонського університету (Польща) *Гжегоша Мазура* щодо діяльності польського антирадянського підпілля у Львові в 1939—1941 рр. та д-ра історії Інституту політичних студій Польської академії наук *Гжегоша Мотики* про актуальні проблеми історії Великої Вітчизняної війни 1941—1945 рр.

Проблему поняття війни в суспільній свідомості народів Радянського Союзу до і після 22 червня 1941 р. порушила провідний науковий співробітник Інституту російської історії РАН, д-р іст. наук *О. С. Сенявська*. Справедливий, оборонний характер Великої Вітчизняної війни, характер фашистської агресії, націленої на уярмлення та винищення цілих народів обумовили особливу жорстокість опору, масову непохитність радянських людей, — зазначила вона. Суспільству та армії відносно швидко вдалося відійти від шоку “раптового” нападу і важких поразок початку війни. Люди самі рвалися в наступ, відчуваючи свою невіглану провину в тому, що допустили ворога на рідну землю. Витоки Перемоги було закладено з самого початку війни, коли ворогу не вдалося зламати моральний дух народу, який зумів вистояти в важкому випробуванні 1941 р.

Інтерес учасників конференції викликали доповіді проректора з наукової роботи Київського інституту туризму, економіки і права, д-ра філос. наук, проф., чл.-кор. НАН України *В. С. Пазенка* щодо проблеми героїчного в контексті досвіду Великої Вітчизняної війни і зав. науковим відділом цього ж інституту, д-ра філос. наук, проф. *Т. С. Пархоменко* про роль історичних осіб як знакових фігур у процесі етнонаціональної ідентифікації.

В. С. Пазенок підкреслив, що сьогоденню притаманний феномен де-героїзації історичних подій, інверсії добра і зла, що має негативний вплив на виховання підростаючого покоління. Саме тому проблема героїзму по-

требує ретельної проробки, до якої повинно бути залучено психологів, філософів, істориків.

Дискусію викликала доповідь д-ра іст. наук, проф. Квебецького університету (Канада) *Романа Сербина* на тему “22 червня 1941 р.: міфи та реальність”, в якій він стверджував, що термін Велика Вітчизняна війна ніколи не був вірним стосовно війни, яка випала на долю українського народу в 1941—1945 рр. В обміні думками з цього приводу взяли участь проф. *В. Г. Антоненко*, д-р іст. наук *О. Є. Лисенко*, канд. іст. наук, доц. *С. Є. Новиков*, д-р іст. наук *В. І. Кучер*, д-р іст. наук *О. С. Сенявський*. Вчені довели, що саме для українського, російського й інших народів війна проти “третього рейху” була насамперед тотальною війною за врятування від знищення як Вітчизни, так і самих цих народів. Останню точку зору висловив д-р філос. наук, проф., чл.-кор. НАН України *В. С. Пазенок*, який підкреслив, що деякі історики, намагаючись відійти від “міфів радянських часів”, непомітно для себе сприяють створенню “нових міфів” на потребу часу.

У доповідях, виголошених під час конференції, порушувалися різні аспекти історії України та її народу у період Другої світової та Великої Вітчизняної війн. Так, провідний науковий співробітник Інституту російської історії РАН, д-р іст. наук *О. Ю. Васильєва* розповіла про патріотичний рух православ’я на окупованій території України. Старший науковий співробітник Інституту історії України НАН України, канд. іст. наук *Н. М. Руденко* проаналізувала вплив бойової і пропагандистської діяльності радянських партизанів на боєздатність і моральний стан німецько-фашистських військ. Член Українського товариства охорони пам’яток історії і культури *Я. А. Бранько* та доц. Вінницького державного педагогічного університету, канд. іст. наук *І. В. Мазило* повідомили про історію будівництва й експлуатації об’єкта “Вервольф” під Вінницею у 1941—1944 рр. Участь німецьких підприємств у використанні ресурсів окупованої України, збитки народного господарства України та його машинобудівної галузі внаслідок війни та окупації стали об’єктами уваги старшого наукового співробітника, канд. іст. наук *М. Г. Дубик* та молодшого наукового співробітника Інституту історії України НАН України *Л. М. Хойнацької*.

Проблему жертвовного внеску українського народу в Перемогу порушив проф. Київського інституту туризму, економіки і права, д-р іст. наук *І. Т. Муковський*. Він сконцентрував увагу присутніх на тому, що, за підрахунками Головної редколегії історико-меморіального серіалу “Книги Пам’яті України”, тільки безповоротні втрати народу України під час Великої Вітчизняної війни становили 11 млн 754 тис. 690 чол. З них військові втрати — 6 млн 034 тис. 768 чол. І це далеко не кінцева цифра. Сучасне українське суспільство лише тоді виконає повною мірою свій обов’язок перед визволителями Батьківщини, коли буде встановлено ім’я кожного полеглого воїна, кожної загиблої людини.

Нові оцінки містилися у виступах головного наукового співробітника Інституту політичних і етнонаціональних досліджень НАН України, д-ра іст. наук, проф. *В. І. Кучера*, канд. іст. наук *А. В. Русака*, старшого наукового співробітника Інституту історії України НАН України, кан. іст. наук *О. В. Буцько*, проф. Київського національного університету ім. Тараса Шевченка, канд. іст. наук *А. Ф. Мінгазутдінова* щодо української емігрантської політичної опозиції в контексті підготовки Другої світової війни, союзників гітлерівської Німеччини у війні проти СРСР, продовольчого забезпечення іноземних військовополонених у системі УПВІ, висвітлення причин трагедії початкового періоду Великої Вітчизняної війни в новітній українській історіографії.

З цікавою доповіддю “Шлях до війни” виступила старший науковий співробітник Інституту історії України НАН України, кан. іст. наук *Л. В. Кондратенко*, яка привернула увагу присутніх до необхідності вивчення проблеми початку Другої світової війни у тісному взаємозв’язку з подіями Першої світової війни. Саме наслідки Першої світової війни рішуче вплинули на розташування політичних сил на міжнародній арені у міжвоєнний період, визначили ворогів і вимушених союзників у майбутній війні.

Під час конференції було повідомлено чимало нових фактів та цифрових даних, наукових положень, які, безперечно, сприятимуть дальшому розвитку цієї галузі історичної науки.

Учасники конференції підкреслили актуальність досліджень історії Другої світової та Великої Вітчизняної війн, вказали на необхідність об’єктивного висвітлення багатьох її питань. Особливу увагу було приділено необхідності розширення курсу історії Другої світової війни в середніх і вищих учбових закладах України.

Готується видання матеріалів конференції.

Міжнародна наукова конференція “22 червня 1941 р.: від поразок до Перемоги” відбулася за фінансового сприяння президента фірми “Храм” — LTD, канд. іст. наук *А. В. Русака* і президента київського виробничого акціонерного товариства “Газпром”, заслуженого будівельника України *Ю. С. Сербіна*.